

התמודדות חינוכית עם סיקור תקשורתי במצבי משבר ד"ר דפנה למיש

האירועים הפוליטיים בימים אלה והשפעת הסיקור התקשורתי שלהם על ילדים במערכת החינוך, מחדדים פעם נוספת את הצורך החיוני בהתמודדות חינוכית מושכלת עם מקומה של התקשורת הבניית המציאות שלנו ועם הקניית מיומנויות אזרחיות בסיסיות לניתוח ביקורתי של מקורות המידע להם אנו חשופים. המורכבות הכרוכה בטיפול הולם בסוגיה זו מובלטת לאור הצורך בכיבודן של ריבוי העמדות הפוליטיות והערכיות השנויות במחלוקת בקרב הציבור הישראלי והקושי של אנשי חינוך רבים להפריד בין תפיסת עולמם האישית ובין התייחסות מקצועית למקומם של אמצעי תקשורת בחברה דמוקרטית. לימודי תקשורת באמצעות מורים ומחנכים שהוכשרו למטרה זו ובידם הידע התיאורטי והכלים החינוכיים, הנם דרך הכרחית לתהליך חינוכי נאות.

מטרות לימודי תקשורת העוסקים בסיקור אירועים בשעת משבר הינן:

1. להתמודד עם העולם הרגשי והפחדים של הילדים
2. להקנות לילדים כלים קוגניטיביים להערכת תמונת העולם המוצגת להם בתקשורת
3. לסייע למחנכים והורים בהכוונת חשיפה סלקטיבית ומבוקרת לתוכני התקשורת
4. לנצל את המצב המשברי לפיתוח מעורבות חברתית ואזרחית

לימודי התקשורת מתבססים, בין השאר, על העקרונות הבאים:

1. הבנת תפקידם של אמצעי התקשורת בסיקור המציאות וההשלכות החיוביות והשליליות של סיקור זה (לדוגמה: יתרונות וחסרונות בדיווח מפחיד על פיגוע טרור).
2. הפרדה בין עמדה אידיאולוגית לגבי עולם התוכן המוצג בתקשורת ובין התייחסות למאפייני הסיקור עצמו (לדוגמה: ניתוח מקורות המידע של סיקור הפגנה ולא דיון בעמדותיהם של המפגינים).
3. התמודדות עם דילמות עקרוניות בסיקור התקשורתי (לדוגמה: האם ישנה הצדקה בחדירה לפרטיותם של קורבנות אלימות)
4. הבנת תפקידה של התקשורת בהבניית מציאות ולא רק בשיקופה (לדוגמה: ניתוח תהליכי הליקוט והעריכה בסיקור חדשותי)
5. הכרה בצורך בריבוי מקורות מידע (לדוגמה: כיצד מקורות מידע מגוונים משלימים את תמונת המציאות ומאפשרים התבוננות חלופית עליה)
6. הבנת האפשרות לריבוי פרשנויות לגבי משמעויותיו של אותו מידע (לדוגמה: כיצד ניתן לפרש בדרכים שונות את אותו סיקור מאיים)
7. הצגת הסיקור התקשורתי בהקשרים היסטוריים/פוליטיים/חברתיים רחבים יותר (לדוגמה: הבנת סיקור אירוע מסוים כפרט חלקי מתוך תהליך כולל ולא כעומד בפני עצמו במנותק מהקשר)
8. הכרת הקשר בין תהליך ההפקה של מידע תקשורתי ובין אופי הסיקור (לדוגמה: ניתוח הקשר בין תמונות ובין המלל המלווה אותן)
9. הבנת מקומו של הסיקור התקשורתי, בתמיכה מזה ובערעור מזה, על תחושת הזהות והשייכות שלנו מול ה"אחרים" (לדוגמה: בדיקת הדרכים באמצעותן התקשורת מחזקת את הקולקטיב לעומת מחלישה אותו)
10. פיתוח מיומנויות לשימוש יעיל בתקשורת כמקור מידע בשעת משבר (לדוגמה: הנחיות להתנהגות זהירה בעת איום על אפשרות פיגוע)

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

11. הבנת הסיבות המקצועיות להתמקדות הסיקור התקשורתית בהיבטים שליליים ואלים של משבר תוך הדחקה של נקודות מבט חליפיות וההשלכות השליליות – אך גם החיוביות של מבנה זה (לדוגמה: תשומת לב יתרה לאלים מקצינה פחדים אך גם מתעלת היבטים מסוימים של הסכסוך במציאות לזירה תקשורתית)

לימודי תקשורת ברוח עקרונות אלה ואחרים, מאפשרים לסייע לתלמידים באמצעות תהליך חינוכי מעמיק להתמודד עם עולם הפחדים הרגשי תוך פיתוח מיומנויות קוגניטיביות המבוססות על ידע, רכישת כלים לניתוח והבנה חברתית רחבה לקראת פיתוחו של אדם בעלת יכולת לחשיבה עצמאית וביקורתית. לימודים אלה מתייחסים למורים בהערכה רבה כמתווכים בין הסיקור התקשורתית, המציאות והתלמידים ומצפים מהם לפעול מתוך אחריות חברתית, תוך מניעת התלהמות והעצמה של חרדות ואלים, מתוך ניסיון למנוע העמקה נוספת של השסעים החברתיים הקיימים, ותוך עידוד דיאלוג ודיון רציונלי רב-קולי ובונה.

לפיקוח על לימודי התקשורת עומדת מערכת של מדריכות מחוזיות העומדות לרשות בתי הספר לצורך ארגון השתלמויות בית ספריות וייעוץ פרטני למורים.

ד"ר דפנה למיש
יו"ר הוועדה להוראת תקשורת במערכת החינוך